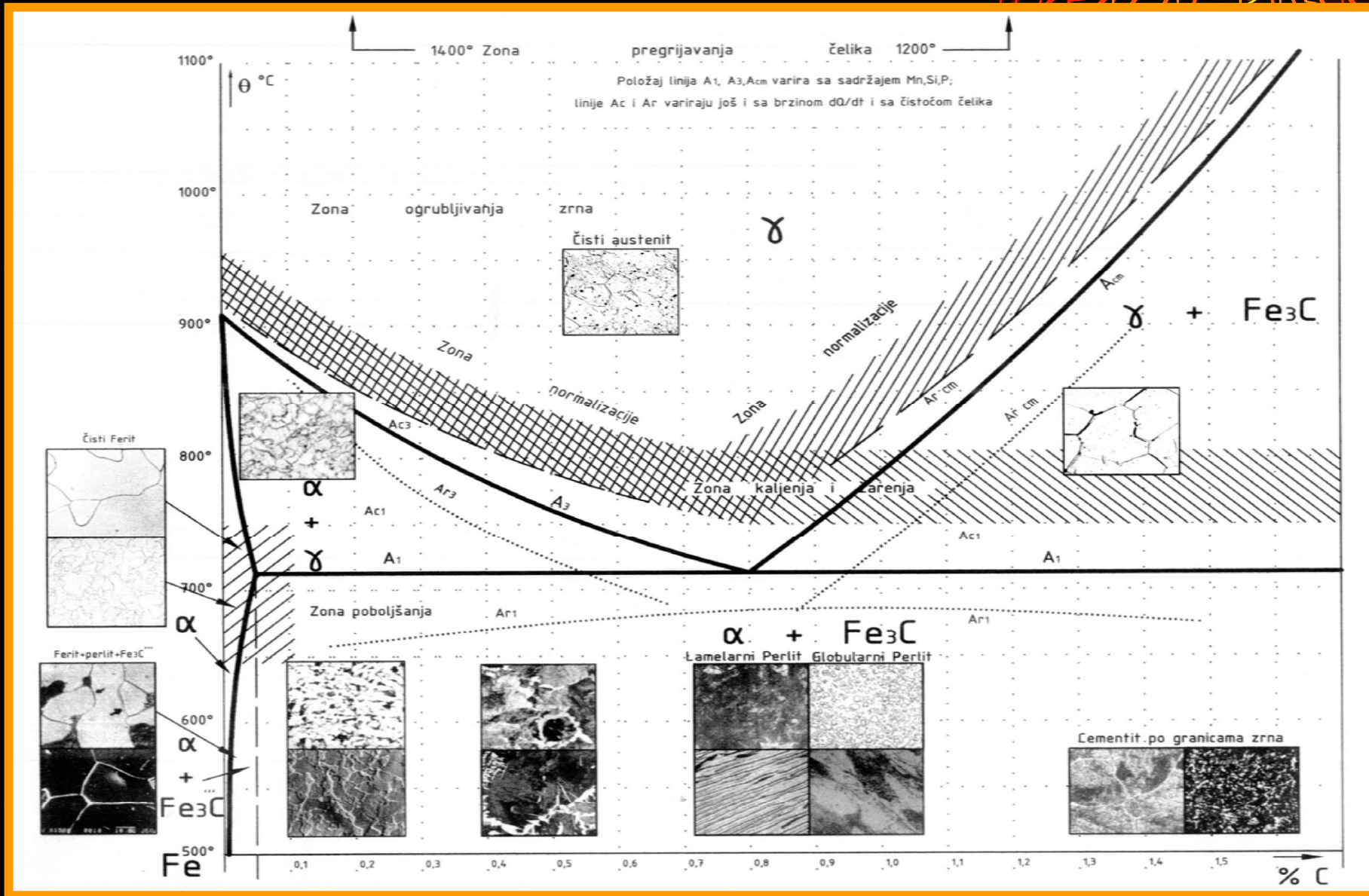

REPETITORIJ: Dijagram stanja Fe-Fe₃C

**DR NAĐIJA
HARAČIĆ**

Dijagram stanja Fe-Fe₃C

Dijagram stanja Fe-Fe₃C

- **Struktura čelika u ravnotežnom stanju određuje se na osnovu ravnotežnog dijagrama stanja Fe-Fe₃C.**
- **Osnovne komponente u legurama željezo-ugljik su željezo (Fe) i ugljik (C).**
- **Na sobnoj temperaturi željezo ima vrlo nisku rastvorljivost ugljika.**

**Dr.HARAČIĆ NAĐIJA
DIJAGRAM STANJA Fe-Fe₃C**

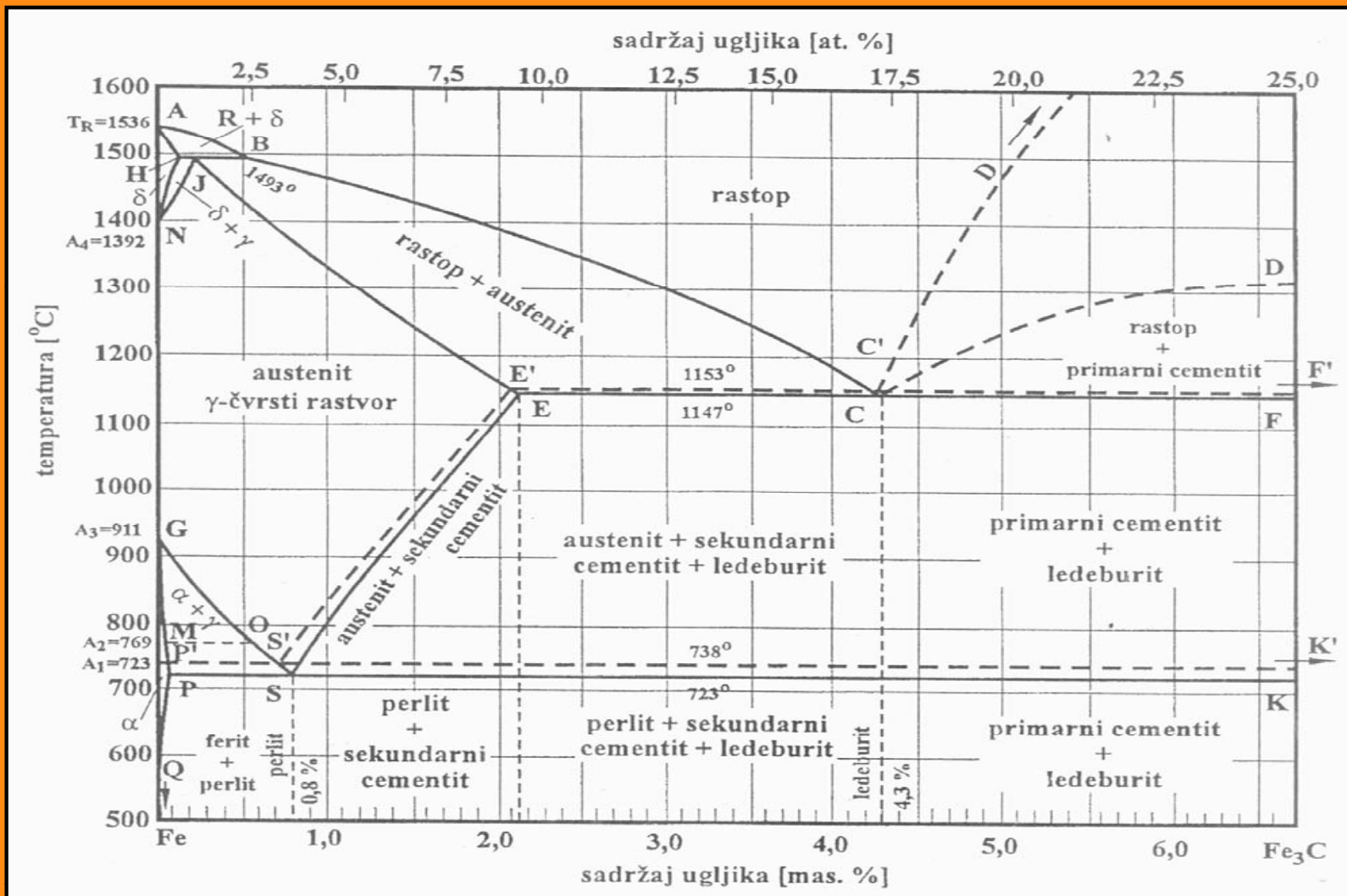
Dijagram stanja Fe-Fe₃C

- **Linija likvidus (AHJBCD) je linija iznad koje je legura u tečnom stanju.**
- **Linija solidus (AHJECF) je granica ispod koje je legura u potpunosti u čvrstom stanju.**
- **Svaka linija i tačka u dijagramu tačno definiše sastav legure.**

Dr.NAĐIJA HARAČIĆ
DIJAGRAM STANJA Fe-Fe₃C

Sl.2. Dijagram stanja Fe-Fe₃C

Dijagram stanja Fe-Fe₃C

Sl.2.

- **Dijagram stanja prema: M.G. Benz, J.F. Elliot, Trans., AIME 221(1961)323;**
- **R.A.Bucley, W. Hume - Rothery, Trans.AIME 224 (1962), 625**

**DR NAĐIJA HARAČIĆ
DIJAGRAM STANJA Fe-Fe₃C**

Tab.1. PREOBRAŽAJNE TAČKE METASTABILNOG DIJAGRAMA STANJA Fe-Fe₃C

TAČKA	C [%]	T [°C]
A	0,0	1536
B	0,5	1499
H	0,1	1499
J	0,16	1499
N	0,0	1392
E	2,14	1147

TAČKA	C [%]	T [°C]
C	4,3	1147
F	6,67	1147
D	6,67	1600
G	0,01	911
P	0,02	727
S	0,8	727

PREOBRAŽAJNE TAČKE STABILNOG DIJAGRAMA STANJA Fe-Fe₃C

TAČKA	C [%]	T [° C]
A ' ; B' ; H ; J ; N ; G i D	ISTO KAO KOD METASTABILNOG DIJAGRAMA	
E ' ; C ' ; F '	2,11 ; 4,26 ; 6,67	1153
P' ; S ' ; K '	0,02 ; 0,69 ; 6,67	738

Tab.3. PREOBRAŽAJNE LINIJE DIJAGRAMA STANJA Fe-Fe₃C

Kritična tačka	T [° C]	Linija	Karakter pretvaranja
A₀	217(210)	-	Magnetno pretvaranje Fe₃C
A₁	727	PSK	Perlitno pretvaranje
A₂	768(770)	MO	Magnetno pretvaranje α-Fe
A₃	727(911)	GS	Početak pretv. γ-Fe u α-Fe pri hlađenju, a završetak pretv. α-Fe u γ-Fe pri zagrijavanju
A₄	1392-1499	NH	Početak pretvaranja δ-Fe u γ-Fe pri hlađenju, a završetak pretvaranja γ-Fe u δ-Fe pri zagrijavanju
A_{cm}	727(1147)	ES	Početak izdvajanja Fe₃C“ iz austenita pri hlađenju; završetak pri zagrijavanju

Dijagram stanja Fe-Fe₃C

- **Treba primijetiti da se tačka magnetnog preobražaja ne uočava pri praktičnoj termijskoj analizi, jer su razlike u toploti veoma male.**
- **Nasuprot ovome, na dilatometarskoj krivoj tačka A_{cm} se zapaža.**

Dijagram stanja Fe-Fe₃C

- ***Faze metastabilnog sistema su:***

- **tečno (rastop,talina)**

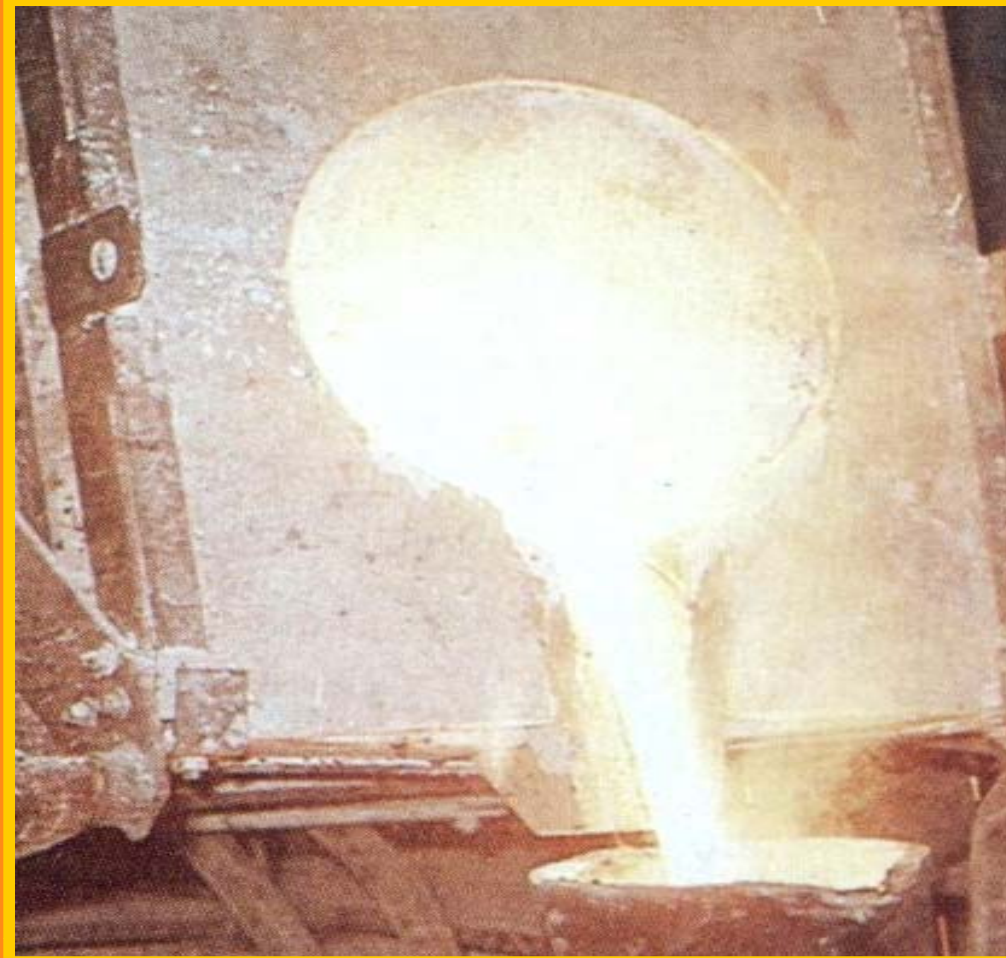
- **δ-željezo**

- **γ-čvrsti rastvor (austenit)**

- **cementit**
  - **Fe₃C'** - linija CD
  - **Fe₃C''** - linija ES
  - **Fe₃C'''** - linija PQ

- **α-čvrsti rastvor (ferit)**

Dijagram stanja Fe-Fe₃C

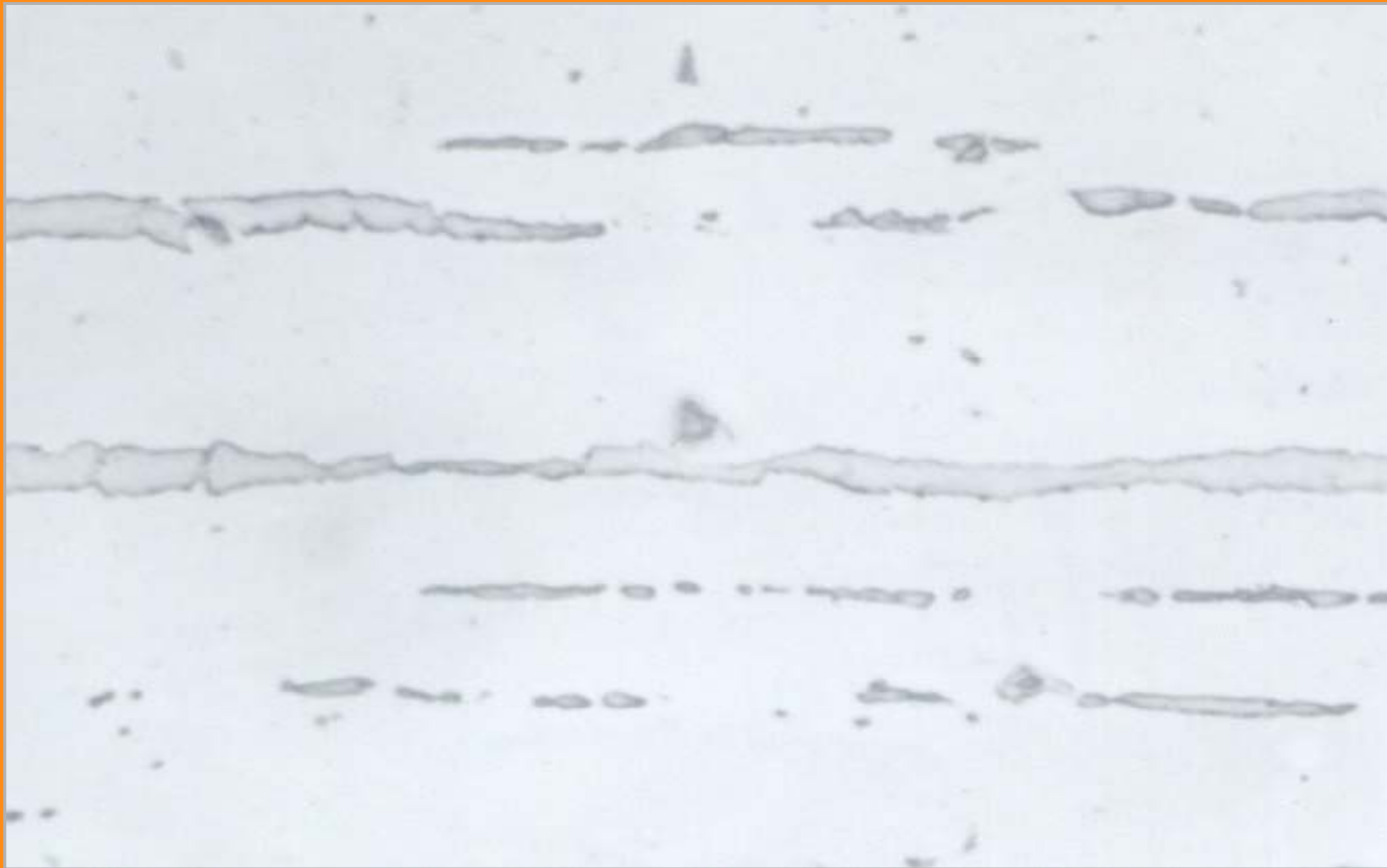
Dijagram stanja Fe-Fe₃C

TALINA- RASTOP

Dijagram stanja Fe-Fe₃C

δ-ŽELJEZO

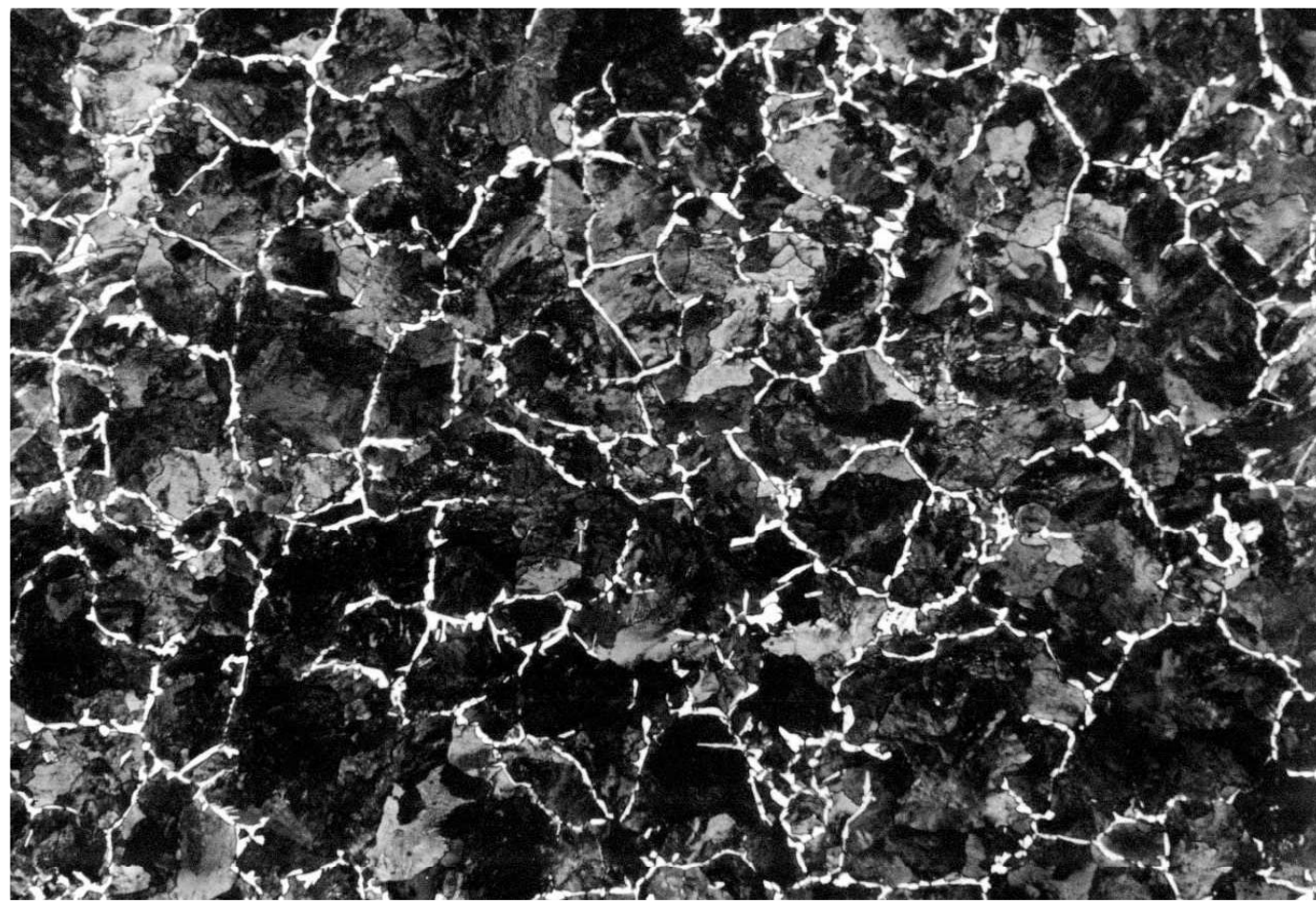
Dijagram stanja Fe-Fe₃C

γ-ŽELJEZO-AUSTENIT(800°C,60 min.)

Dijagram stanja Fe-Fe₃C

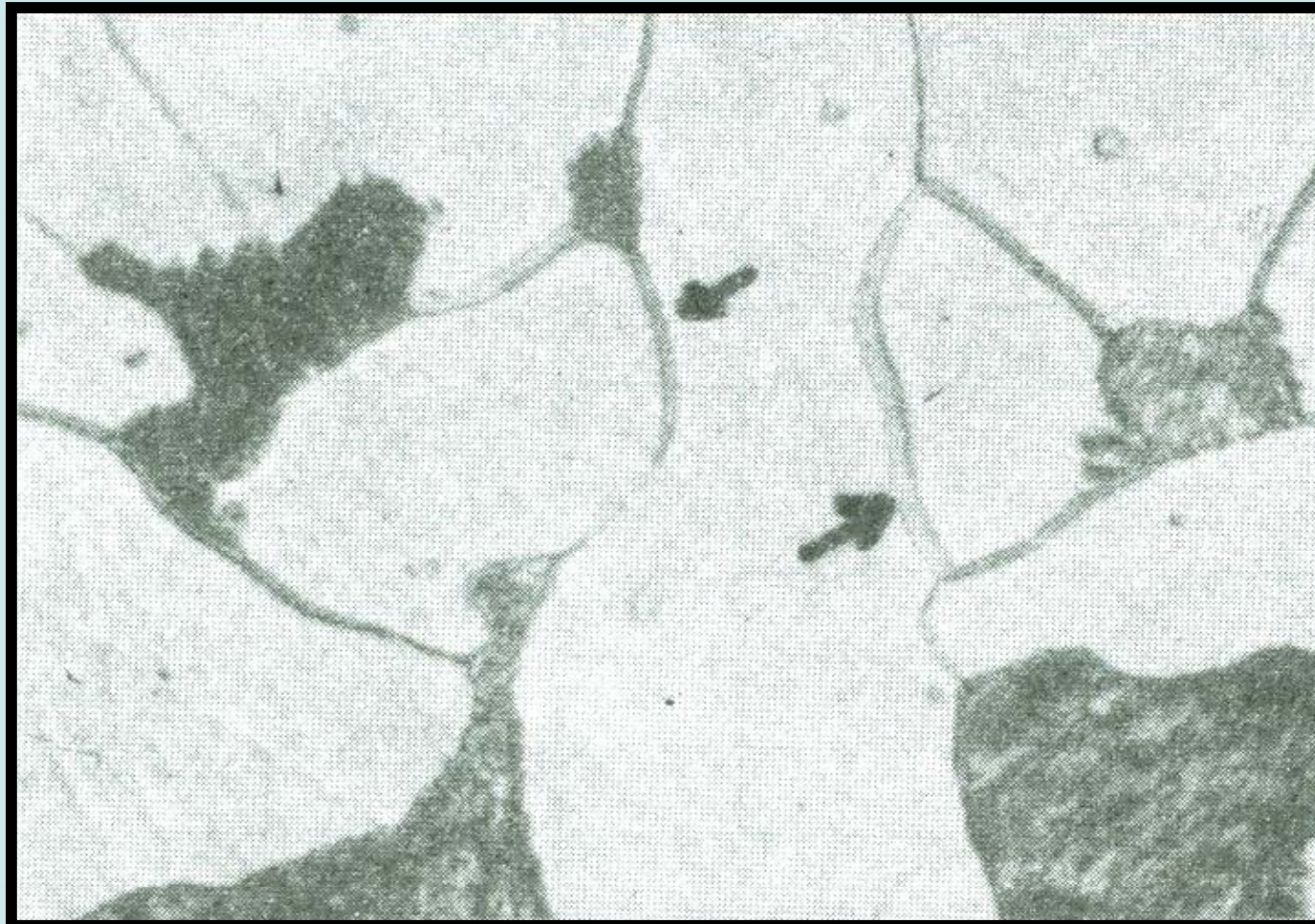
CEMENTIT- Fe₃ C“ (SEKUNDARNI - linija ES)

Dijagram stanja Fe-Fe₃C

CEMENTIT – Fe₃C''' (terciarni – linija PQ)

Dijagram stanja Fe-Fe₃C

FERIT- α -čvrsti rastvor (ARMCO-Fe)

Dijagram stanja Fe-Fe₃C

STRUKTURNE KOMPONENTE

- ***Strukturne komponente su—
sastavljene iz jedne ili više
faza.***
- ***U sistemu Fe-Fe₃C
strukturne komponente su:***

Dijagram stanja Fe-Fe₃C

Strukturne komponente su:

1. δ-željezo

2. Austenit

3. Cementit

4. Ferit

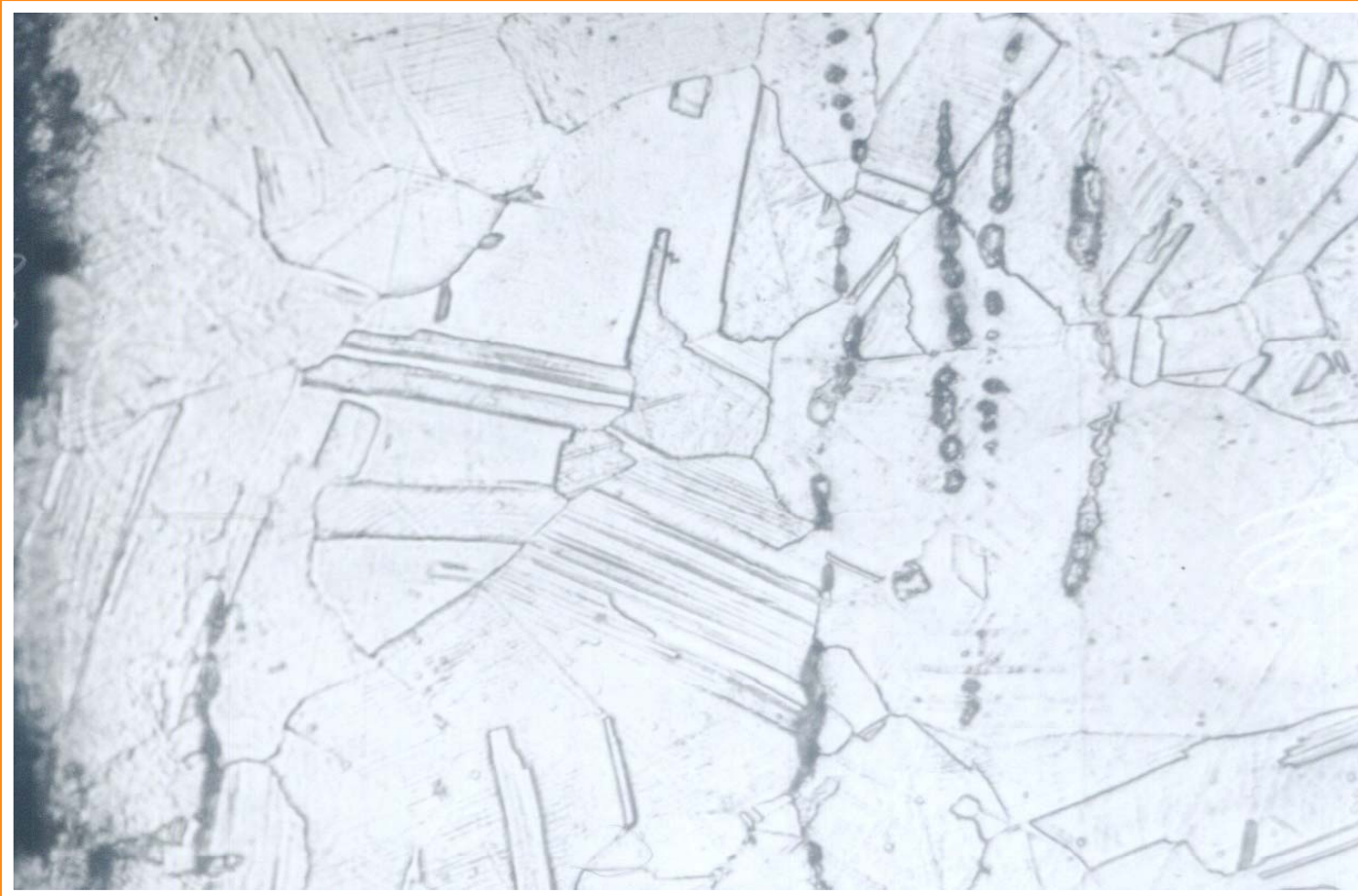
5. Perlit

6. Ledeburit

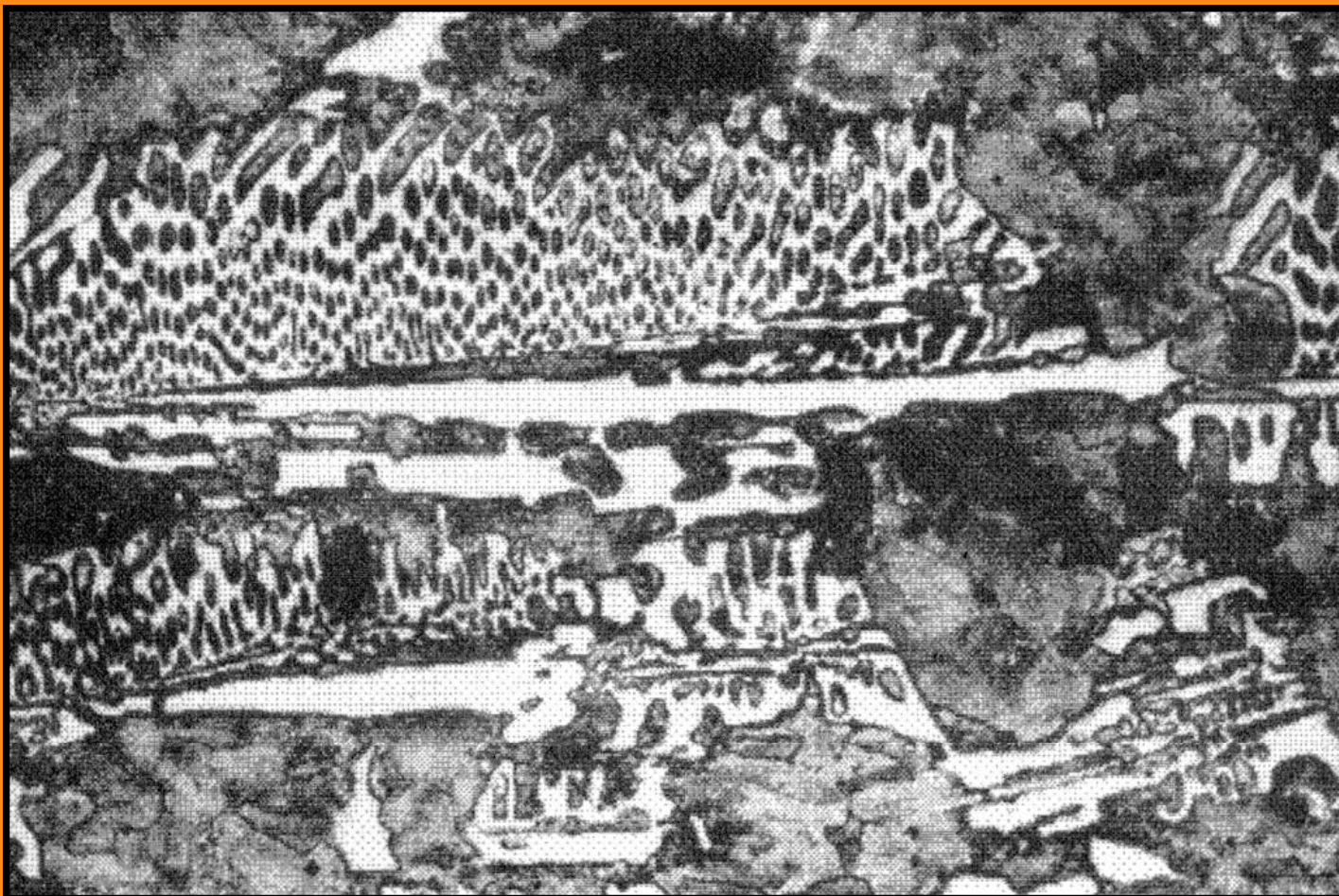
Dijagram stanja Fe-Fe₃C

δ-ferit + austenit

Dijagram stanja Fe-Fe₃C

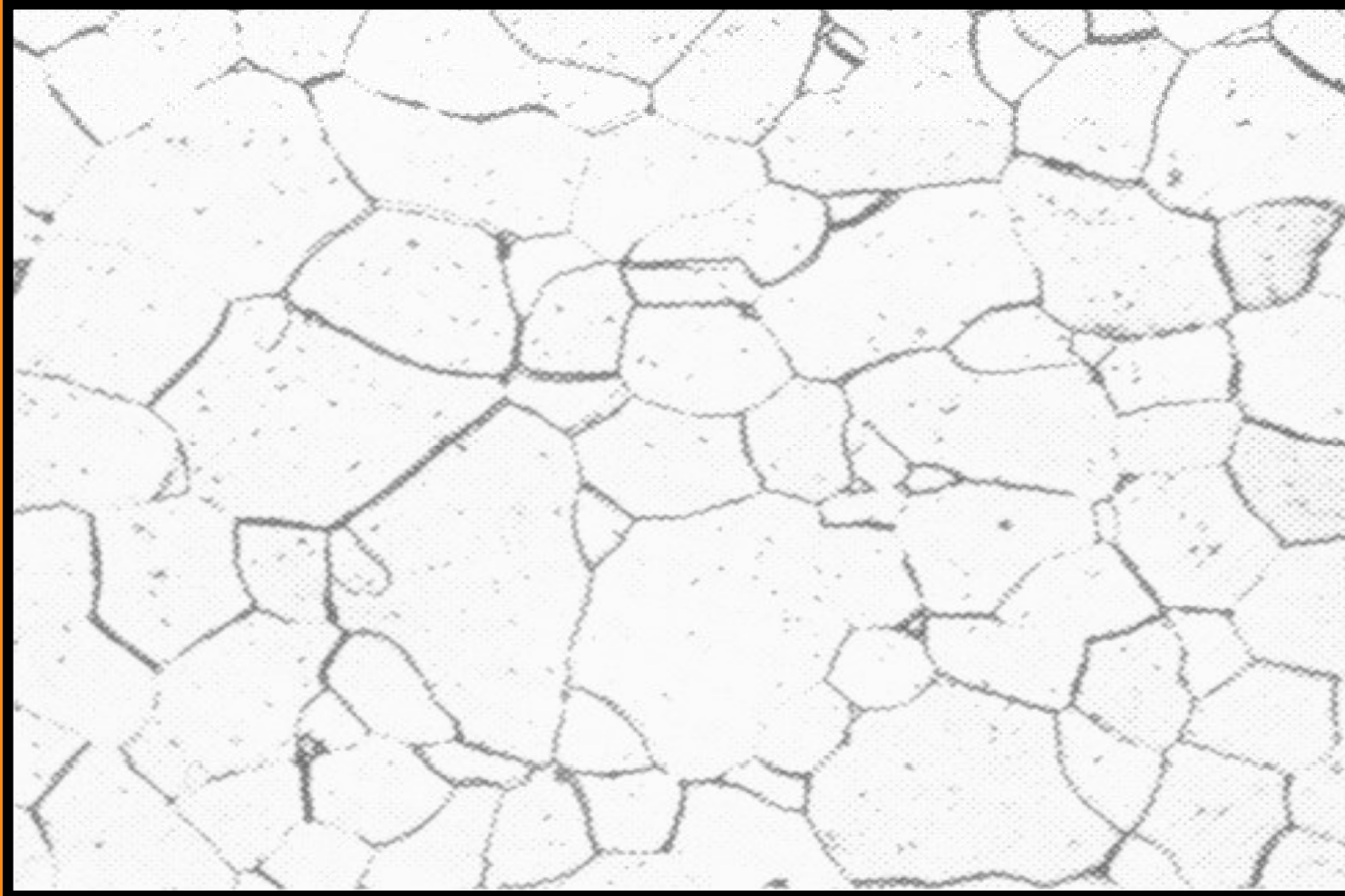
EUTEKTIČKI CEMENTIT + IGLE Fe₃C

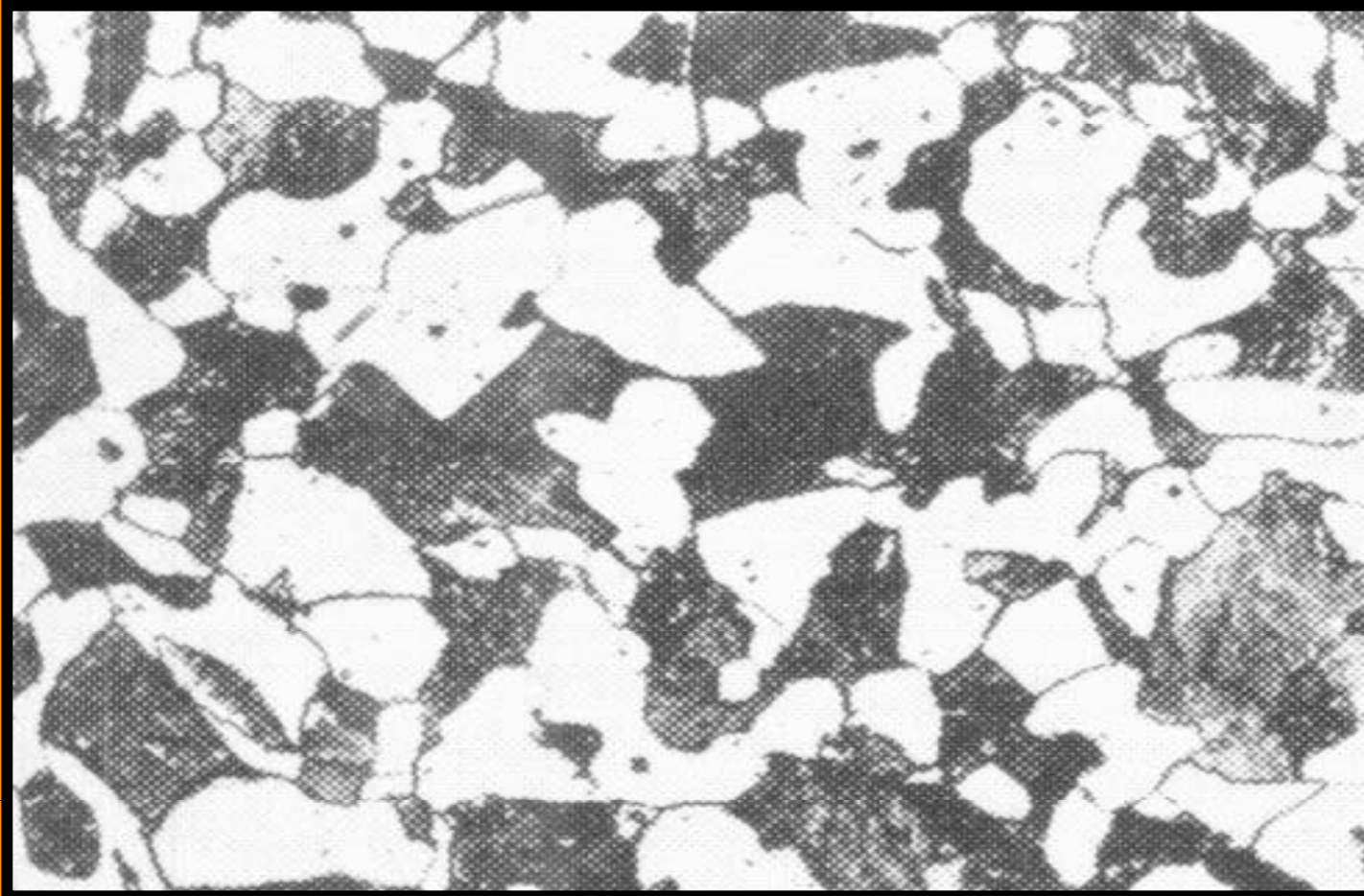
Dijagram stanja Fe-Fe₃C

FERIT

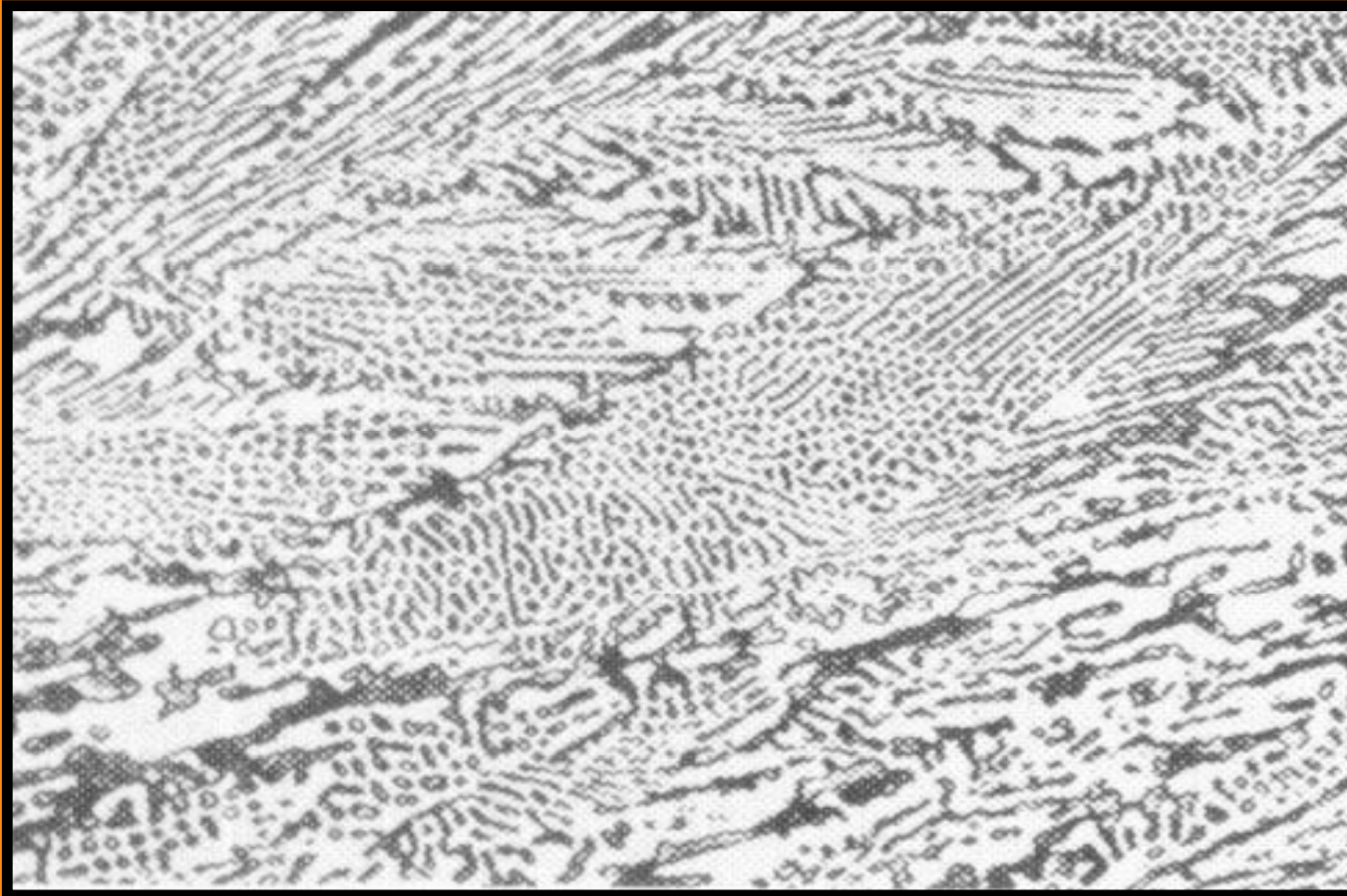
Dijagram stanja Fe-Fe₃C

PERLIT (tamno)+ FERIT (bijelo)

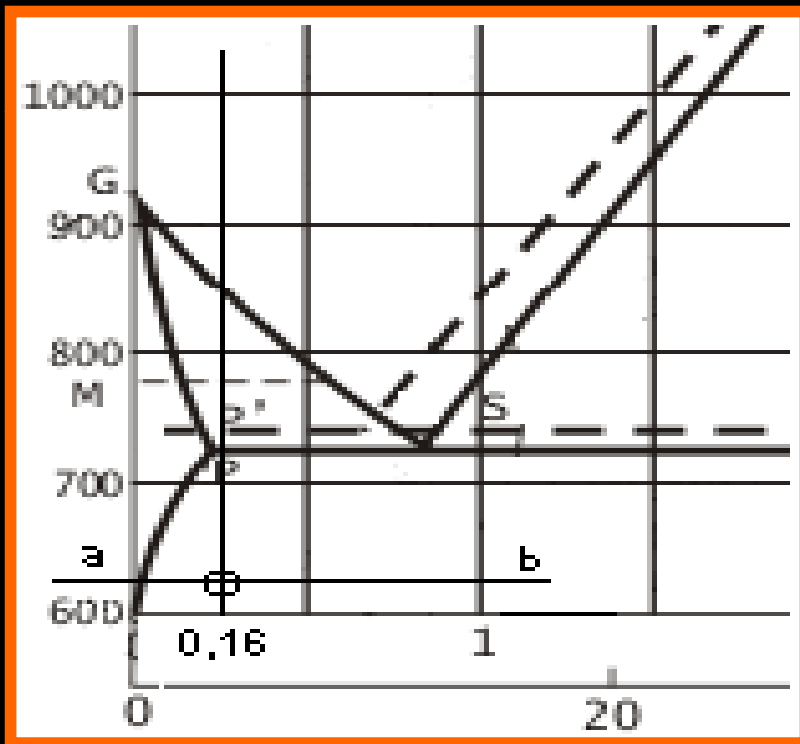
Dijagram stanja Fe-Fe₃C

LEDEBURIT II (cementit + perlit)

DIJAGRAM STANJA Fe-Fe₃C

- **PRAVILO POLUGE**
  - **Podutektoidni čelik sa 0,16%C**

krak a = krak perlita
krak b = krak ferita

$$a = 0,16 - 0,006 = 0,154$$

$$b = 0,765 - 0,16 = 0,605$$

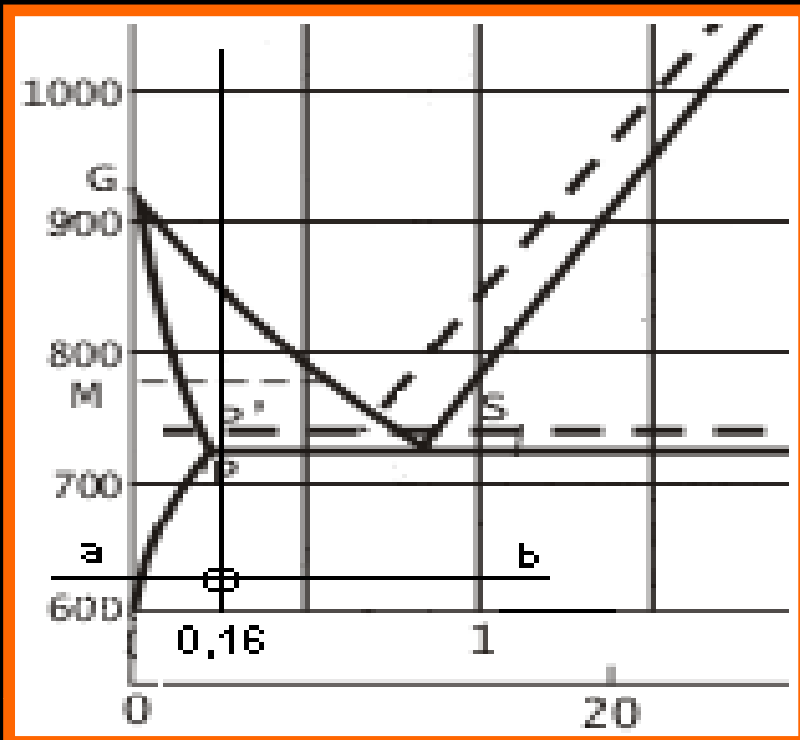
$$a + b = 0,759$$

Dijagram stanja Fe-Fe₃C

- **PRAVILO POLUGE**

- **Podutektoidni čelik sa 0,16%C**

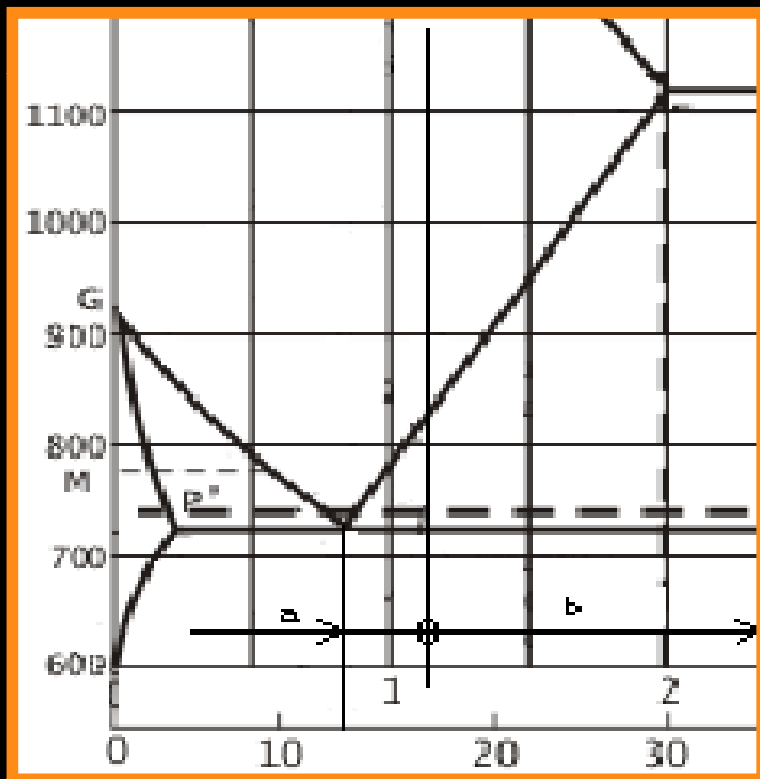
$$(mF) = \frac{b}{a+b} \cdot 100 = \frac{0,605}{0,759} \cdot 100 = 79,7\%$$

$$(mP) = \frac{a}{a+b} \cdot 100 = \frac{0,154}{0,759} \cdot 100 = 20,21\%$$

Dijagram stanja Fe-Fe₃C

- **PRAVILO POLUGE**

- **Nadeutektoidni čelik sa 1,2%C**

krak a = krak Fe₃C"
krak b = krak perlita

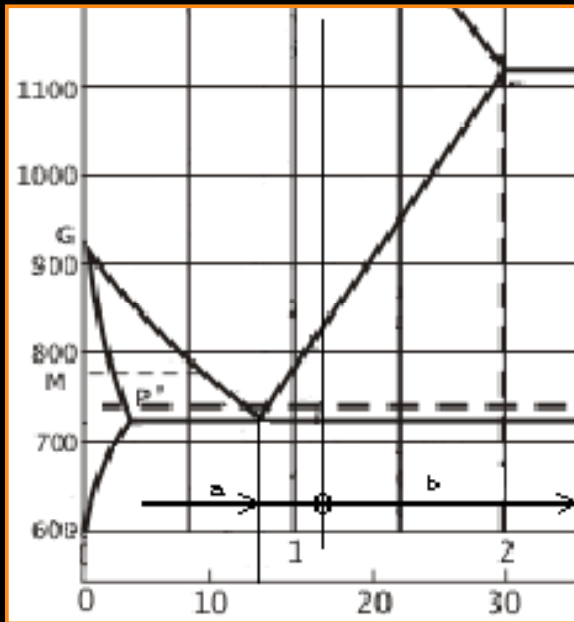
$$a = 1,20 - 0,765 = 0,435$$
$$b = 6,67 - 1,20 = 5,470$$

$$a + b = 0,435 + 5,470 = 5,905$$

Dijagram stanja Fe-Fe₃C

- **PRAVILO POLUGE**

- **Nadeutektoidni čelik sa 1,2%C**

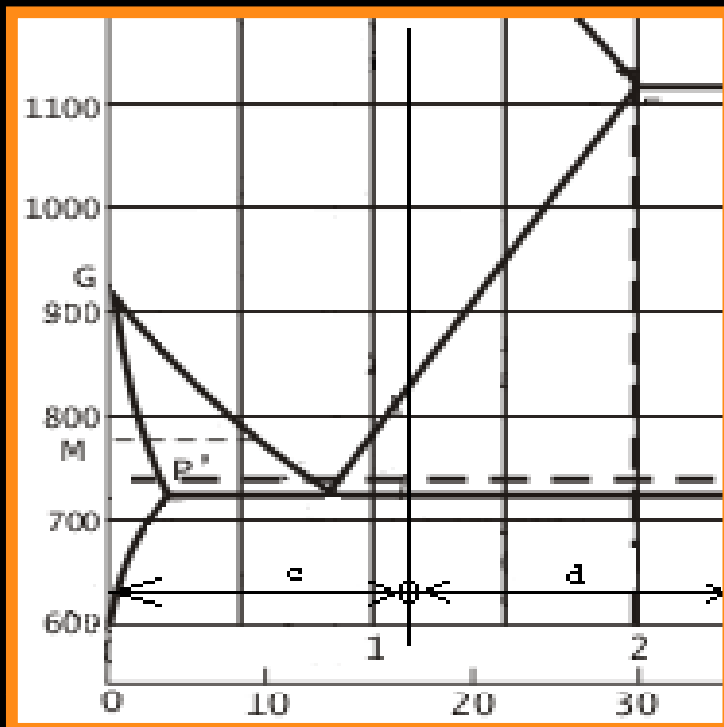

$$(mC) = \frac{a}{a+b} \cdot 100 = \frac{0,435}{5,905} \cdot 100 = 7,3\%$$

$$(mP) = \frac{b}{a+b} \cdot 100 = \frac{5,47}{5,905} \cdot 100 = 92,5\%$$

Dijagram stanja Fe-Fe₃C

- **PRAVILO POLUGE**
  - **Izračunavanje faza ferita i cementita u čeliku sa 1,2%C**

Krak c = krak cementita
Krak d = krak ferita

$$c = 1,20 - 0,006 = 1,194$$

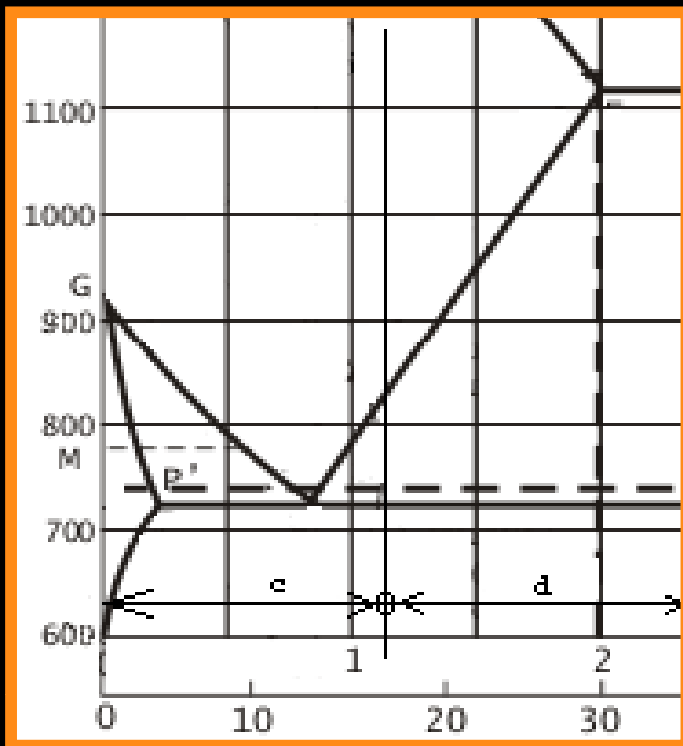
$$d = 6,67 - 1,20 = 5,47$$

$$c + d = 1,194 + 5,47 = 6,664$$

Dijagram stanja Fe-Fe₃C

- **PRAVILO POLUGE**
- **Izračunavanje faza ferita i cementita u čeliku sa 1,2%C**

$$\sum mC = \frac{1,194}{6,664} \cdot 100 = 17,9\% Fe_3C$$

$$mF = \frac{5,47}{6,664} \cdot 100 = 82,1\%$$

Dijagram stanja Fe-Fe₃C

- **Određivanja sadržaja ugljika (%)**

Kod podeutektoidnih i nadeutektoidnih čelika, na osnovu procentualnog sadržaja PERLITA moguće je izračunati procentualni sadržaj UGLJIKA u ČELIKU po formuli:

Dijagram stanja Fe-Fe₃C

- ***Određivanje sadržaja ugljika (C)***

$$\% C = \frac{CP \cdot X}{100}$$

Ovdje je :

CP = %C u perlitu (0,8)

X – procentualno učešće perlita u čeliku

Dijagram stanja Fe-Fe₃C

- ***Određivanje sadržaja ugljika (%)***
- ***Primjer: U mikrostrukturi nekog čelika planimetrijski je određeno prisustvo perlita u iznosu 50% .***

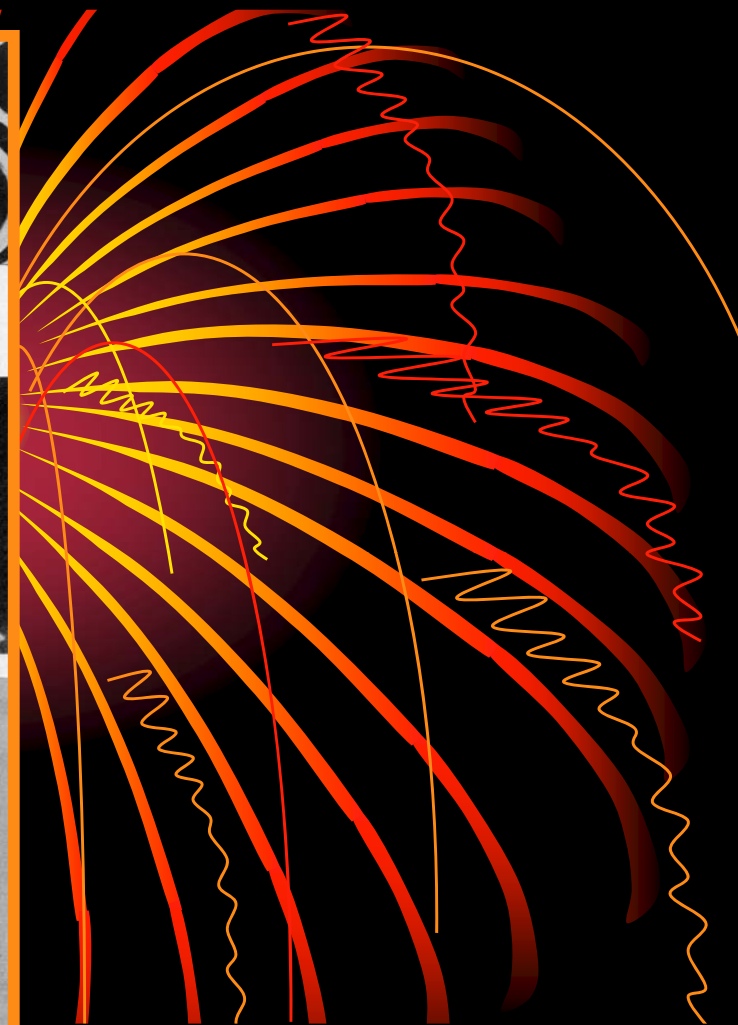
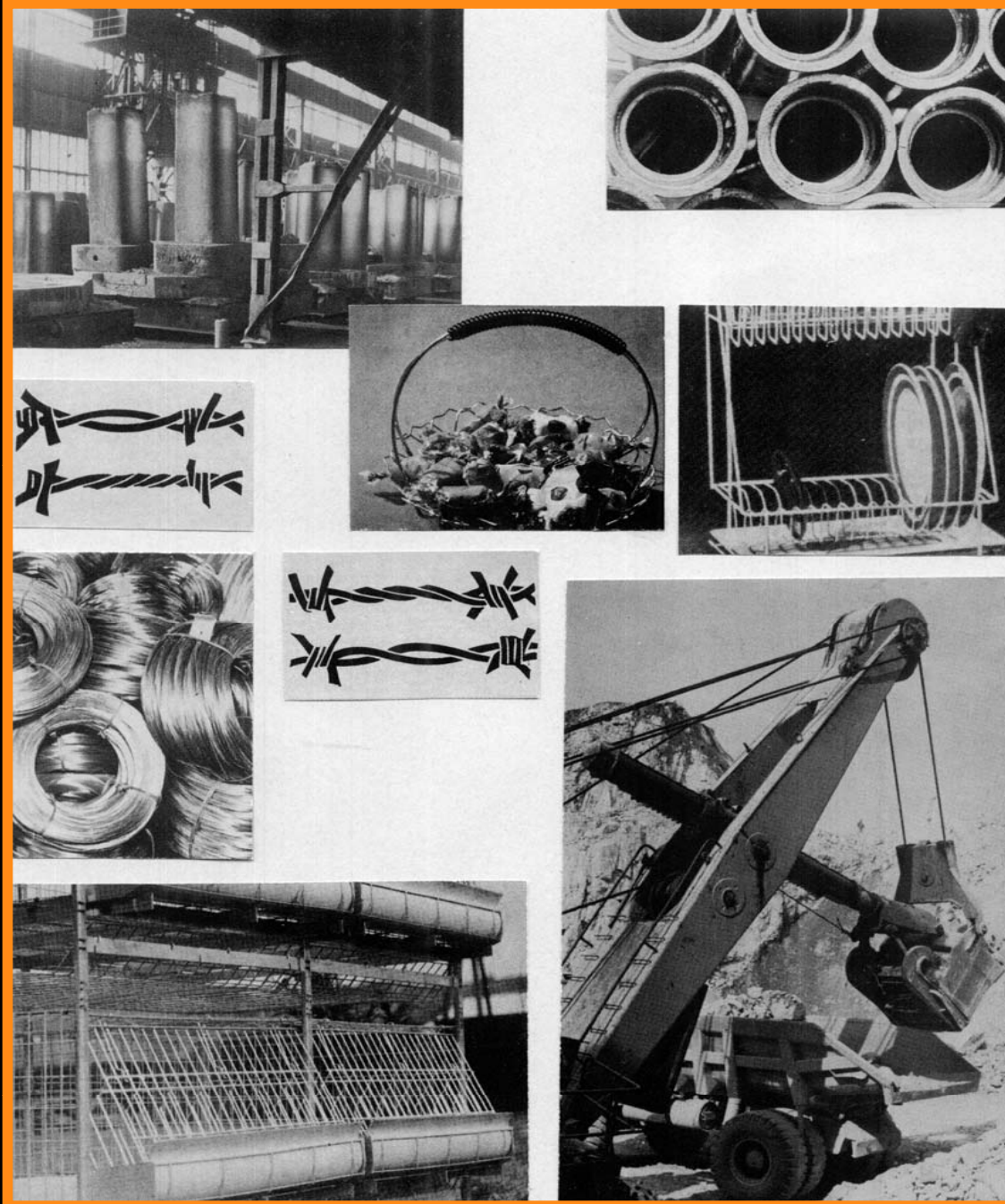

Dijagram stanja Fe-Fe₃C

- **Određivanje sadržaja ugljika (%)**
- **Približan sadržaj ugljika u tom čeliku se može izračunati kako slijedi:**

$$\% C = \frac{0,8 \cdot 50}{100} = 0,4\%$$

Dijagram stanja Fe-Fe₃C

***čelični
proizvodi i
poluproizvodi***